

Nader onderzoek

**Vleermuizen, huismussen, kleine
marterachtigen en grote modderkruiper bij de
nieuwe Roef in Sleeuwijk**

projectnummer 433674
definitief
6 december 2018

Nader onderzoek

Vleermuizen, huismussen, kleine marterachtigen en grote modderkruiper bij de nieuwe Roef in Sleeuwijk

projectnummer 433674

definitief
6 december 2018

Auteurs

SCHJ van Eijk

Opdrachtgever

Gemeente Werkendam
Postbus 16
4250 DA Werkendam

datum vrijgave 6-12-2018	beschrijving revisie definitief
-----------------------------	------------------------------------

goedkeuring ML Braad

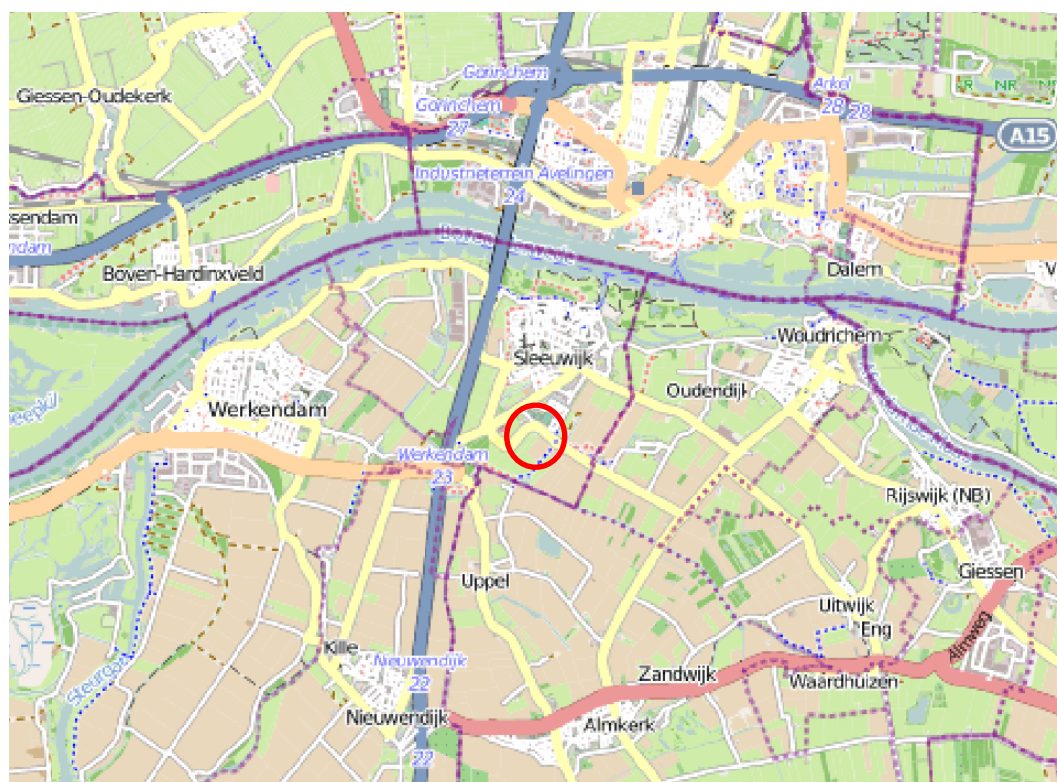
vrijgave E Matla

Inhoudsopgave

Blz.

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Planvoornemen	2
2	Methode	4
2.1	Huismus	4
2.2	Kleine marterachtigen	4
2.3	Grote modderkruiper	4
2.4	Vleermuizen	5
3	Resultaten	6
3.1	Huismus	6
3.2	Kleine marterachtigen	7
3.3	Grote modderkruiper	8
3.4	Vleermuizen	9
3.5	Overige waarnemingen	10
4	Conclusies en aanbevelingen	12
4.1	Resultaten onderzoek	12
4.2	Toetsing Wet natuurbescherming	12
4.2.1	Huismus	12
4.2.2	Vleermuizen	13
4.2.3	Steenuil	13
5	Bronnen	14

Bijlage I. Onderzoek eDNA.

Globale ligging van het plangebied (rood omlijnd) Bron: Globespotter, 2016.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Tussen het Altena Collega en de weg De Nieuwe Roef ligt een stuk weidegrond waarop de gemeente Werkendam een atletiekbaan wil realiseren. Tevens is daar een paardensportvereniging gevestigd, waarvoor verplaatsing onderzocht wordt. De exacte situering van de atletiekbaan is mede afhankelijk van de mogelijkheden tot verplaatsing van de paardensportvereniging. Voor de verplaatsing is een locatie in beeld aan de overzijde van De Nieuwe Roef, De Roef 5 te Sleeuwijk. Ten behoeve van deze ontwikkeling is een natuurtoets uitgevoerd (Antea Group, 2018). Uit deze natuurtoets blijkt dat nader onderzoek nodig is naar het voor komen van huismus, kleine marterachtigen, grote modderkruiper en vleermuizen. Deze rapportage beschrijft de resultaten van dit nader onderzoek.

In Figuur 1.1 is de ligging van het plangebied en de deellocaties weergegeven.

Figuur 1.1. Ligging van het plangebied (rood omkaderd) en de deellocaties (genummerd). Bron ondergrond: Globespotter.

Ruimtelijke plannen dienen te worden beoordeeld op de uitvoerbaarheid in relatie tot actuele natuurwetgeving. Er dient onderzocht te worden of het plan effect heeft op beschermde soorten of beschermde gebieden (Wet natuurbescherming; soortenbescherming). Ontwikkelingen mogen niet zonder meer plaatsvinden indien deze negatieve gevolgen hebben op beschermde natuurgebieden en/of flora en fauna. In dit kader is inzicht gewenst in de aanwezige natuurwaarden en de mogelijk daarmee samenhangende consequenties. Deze rapportage beschrijft in aanvulling op de eerder opgestelde natuurtoets welke beschermde natuurwaarden

in het plangebied aanwezig zijn en wat het effect is op deze soorten van de voorgenomen ontwikkeling.

1.2 Planvoornemen

Het planvoornemen gaat om de mogelijke herontwikkeling van twee locaties. De exacte invulling van het plangebied moet de komende tijd nog worden uitgewerkt.

Op Figuur 1.2. is de ligging van locatie 1 te zien. Uitgangspunt bij deze locatie is:

- Op deze locatie komt mogelijk een atletiekbaan;
- De opstallen worden gesloopt;
- De noordwestelijke watergang wordt verlegd/verbreed;
- Afhankelijk van de inrichting van de atletiekbaan wordt de watergang in het plangebied gedempt.
- Aanwezige paarden worden verplaatst naar locatie 2.

Figuur 1.2. Ligging locatie 1.

Nader onderzoek

Vleermuizen, huismussen, kleine marterachtigen en grote modderkruiper bij de nieuwe Roef in Sleeuwijk
projectnummer 433674
6 december 2018
Gemeente Werkendam

Op Figuur 1.3. is de ligging van locatie 2 te zien. Uitgangspunt bij deze locatie is:

- De opstallen worden gesloopt;
- Vestiging van de paardensportvereniging inclusief paardenstallen en rijbakken.

Figuur 1.3. Ligging locatie 2.

2 Methode

2.1 Huismus

Op **locatie 2** zijn tijdens het eerste terreinbezoek ten behoeve van de natuurtoets (Antea Group, 2018) drie nesten van de huismus waargenomen. De beste tijd om nesten vast te stellen is na zonsopkomst en voor zonsondergang. Het terreinbezoek was midden op de dag. Daarom zijn nog twee aanvullende terreinbezoeken uitgevoerd in juni naar het voorkomen van nesten van huismussen om zo een compleet beeld te krijgen. Deze werkwijze is conform de richtlijnen uit het kennisdocument huismuis van BIJ12 (BIJ12, 2017a).

2.2 Kleine marterachtigen

Op **locatie 2** is onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van kleine marterachtigen. Het onderzoek naar het al dan niet voorkomen van marterachtigen is uitgevoerd door gericht te zoeken naar (verse) sporen op de onderzoekslocatie. Daarnaast zijn drie wildcamera's en twee marterboxen (Mostela's) geplaatst op punten waar marterachtigen verwacht worden. De camera's en de marterboxen hebben zes weken onafgebroken in het veld gestaan. Om de week zijn de camera's gecontroleerd en uitgelezen. Deze werkwijze is conform de richtlijnen uit de Handreiking kleine marters van de provincie Noord Brabant uit 2017.

Figuur 2.1: Impressie van het onderzoek, wildcamera en marterbox in het plangebied.

2.3 Grote modderkruiper

Het onderzoek naar de grote modderkruiper is uitgevoerd middels EDNA op zowel **locatie 1** als **locatie 2**. EDNA is een techniek waarbij door middel van een analyse van watermonsters wordt bekeken of een soort in het water voorkomt. Deze techniek is toegepast omdat de grote modderkruiper moeilijk aan te tonen is door middel van vangen met een schepnet. Het gebruik van EDNA is conform de richtlijnen uit het kennisdocument grote modderkruiper (BIJ12, 2017b).

2.4 Vleermuizen

Het onderzoek naar vleermuizen wordt uitgevoerd door te zoeken naar: jagende; trekkende; en zwermende vleermuizen en door te zoeken naar paarterritoria en verblijfplaatsen. Daarbij worden de richtlijnen voor het inventariseren van vleermuizen, opgenomen in het vleermuisprotocol 2017 (Netwerk Groene Bureau's, 2017), als leidraad genomen. De vleermuisdetector is bij vleermuisonderzoek een onmisbaar apparaat. Met behulp van de vleermuisdetector zal dan ook het onderzoek worden uitgevoerd. Met dit apparaat kunnen de ultrasone geluiden van vleermuizen hoorbaar worden gemaakt. Door verschillen in klank, ritme en andere kenmerken is het mogelijk de verschillende soorten te onderscheiden en de aard van gedrag te bepalen.

Er zijn voor het vleermuisonderzoek vijf veldbezoeken uitgevoerd in de periode juni 2018 tot en met september/oktober 2018. Dit wil zeggen twee avondronden en een ochtendronde in de periode 15 juni tot 15 juli en twee avond/nacht rondes in de periode 15 augustus tot 1 oktober. Tijdens de avondronden in periode juni/augustus is vooraf in daglicht gezocht naar sporen die duiden op vleermuisverblijfplaatsen.

In Tabel 2.1 is een overzicht gegeven van de data van de terreinbezoeken en de omstandigheden waaronder deze plaats vonden.

Tabel 2.1. Overzicht data terreinbezoeken kleine marterachtigen, grote modderkruiper, huismus en vleermuizen.

Datum	Tijd	Gem. Temp.	Wind	Neerslag	Bewolking	Onderzoek
07-6-2018	06.00-07.00	13°C	WNW-1	droog	100%	Huismus
17-6-2018	06.00-07.00	14°C	ZW-1	droog	100%	Huismus
13-6-2018	21.59-24.00	14°C	stil	droog	30%	Vleermuizen
26-7-2018	-	-	-	droog	-	Plaatsen wildcamera's en marterboxen
11-7-2018	-	-	-	droog	-	Monsternamen EDNA
11-7-2018	03.15-05.30	11°C	stil	droog	onbewolkt	Vleermuizen
31-7-2018	21.30-24.00	24°C	W-1	droog	40%	Vleermuizen
01-8-2018	00.00-02.00	21°C	N-1	droog	40%	Vleermuizen
08-8-2018	-	-	-	droog	-	Ophalen wildcamera's en marterboxen
21-8-2018	00.00-02.00	16°C	stil	droog	100%	Vleermuizen

3 Resultaten

3.1 Huismus

In juni 2018 zijn, in aanvulling op het terreinbezoek van 17 mei 2018, twee gerichte terreinbezoeken uitgevoerd op het voorkomen van de huismus in het plangebied. De omstandigheden waaronder deze bezoeken zijn uitgevoerd zijn aangegeven in Tabel 2.1. In het plangebied zijn zes broedplaatsen van de huismus aangetroffen. De broedplaatsen zijn met rode stippen aangegeven in onderstaande Figuur 3.1.

Figuur 3.1. Nesten van de huismus.

3.2 Kleine marterachtigen

Van 26 juni 2018 tot en met 8 augustus 2018 hebben vijf wildcamera in het plangebied gestaan. Twee van deze camera's stonden opgesteld in zogenaamde marterboxen. De locaties van de camera's en de boxen zijn aangegeven in Figuur 3.2. Er zijn geen marters waargenomen in het plangebied. Ook zijn geen sporen van marters gevonden. Wel is met de camera's bijvoorbeeld de niet beschermde bosmuis waargenomen (zie Figuur 3.3).

Figuur 3.2. Locaties camera's (gele stip) en marterboxen (blauwe stip).

Figuur 3.3. Waargenomen bosmuis in het plangebied.

3.3 Grote modderkruiper

Op 11 juli 2018 zijn watermonsters genomen ten behoeve van de eDNA analyse. De locaties van de monsternamen zijn in onderstaande Figuur 3.4 weergegeven. De analyses zijn uitgevoerd door Datura (van Bochove, 2018). Het eDNA onderzoeksrapport is in Bijlage 1 bijgevoegd.

De eDNA analyses zijn met succes uitgevoerd. Er is geen eDNA van grote modderkruiper aangetoond in de samples (zie onderstaande Tabel).

Sample nummer	Aantal positieve reacties grote modderkruiper
20581	0/12
20592	0/12

Traject waar watermonsters genomen zijn.
Figuur 3.4. Locaties monsters EDNA.

3.4 Vleermuizen

Avondbezoek juni.

Dit bezoek was met name gericht op het vaststellen van foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen in en nabij het plangebied. Tijdens het avondbezoek op 13 juni zijn twee foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

Ochtendbezoek juli.

Dit bezoek was met name gericht op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen en het vaststellen van vliegroutes. Tijdens het ochtend bezoek op 11 juli zijn vier foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Zwermgedrag dat duidt op verblijfplaatsen is niet waargenomen.

Avondbezoek juli.

Dit bezoek was gericht op het vaststellen van foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen in en nabij het plangebied. Tijdens het avondbezoek op 31 juli zijn drie foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

Eerste nachtbezoek in augustus.

Dit bezoek was met name gericht op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen en het vaststellen van vliegroutes. Tijdens het nachtbezoek op 1 augustus zijn twee foeragerende gewone dwergvleermuizen, een foeragerende laatvlieger en een foeragerende gewone grootoorvleermuis waargenomen. Baltsende vleermuizen zijn tijdens dit veldbezoek niet waargenomen en ook zwermgedrag is niet waargenomen.

Tweede nachtbezoek in augustus.

Dit bezoek was met name gericht op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen en het vaststellen van vliegroutes. Tijdens het avond/nachtbezoek op 21 augustus zijn vier foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Baltsende vleermuizen zijn tijdens dit veldbezoek niet waargenomen en ook zwermgedrag is niet waargenomen.

In de gehele onderzoeksperiode zijn in en nabij het plangebied drie vleermuissoorten waargenomen:

Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i> ;
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i> ;
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i> .

De (globale) verspreiding van de vleermuizen in en nabij het plangebied is met stippen in Figuur 3.5. aangegeven.

Nader onderzoek

Vleermuizen, huismussen, kleine marterachtigen en grote modderkruiper bij de nieuwe Roef in Sleeuwijk
projectnummer 433674
6 december 2018
Gemeente Werkendam

Gewone dwergvleermuis

Laatvlieger

Gewone grootoorvleermuis

Figuur 3.5. Waarnemingen vleermuizen.

3.5 Overige waarnemingen

Tijdens het veldwerk is de steenuil twee keer waargenomen in het plangebied. De soort is een keer overdag en s 'nachts waargenomen. De locatie van de nachtwoarneming is weergegeven op Figuur 3.5. Tijdens de overig veldbezoeken zijn geen waarnemingen gedaan. Het plangebied is afgezocht op sporen (o.a. braakballen en mestsporen) en (mogelijke) nestlocaties. Deze zijn in het plangebied niet aangetroffen. In gesprekken met de bewoners is vastgesteld dat de steenuil nooit broedend (met jongen) is waargenomen in het plangebied. De steenuil heeft geen nestlocatie in het plangebied.

Nader onderzoek

Vleermuizen, huismussen, kleine marterachtigen en grote modderkruiper bij de nieuwe Roef in Sleeuwijk
projectnummer 433674
6 december 2018
Gemeente Werkendam

Figuur 3.6. Waarneming steenuil (gele stip).

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Resultaten onderzoek

In Tabel 4.1. is een overzicht weergegeven van de resultaten van het nader onderzoek.

Tabel 4.1. Resultaten onderzoek.

Soort	Bevindingen
Huismus	In het plangebied, op <i>locatie 2</i> , zijn zes nesten van huismussen aanwezig.
Kleine marterachtigen	Het is uit te sluiten dat (verblijfplaatsen van) kleine marterachtigen in het plangebied voorkomen.
Grote modderkruiper	Op basis van eDNA is uit te sluiten dat de grote modderkruiper in het plangebied voorkomt.
Vleermuizen	<u>Verblijfplaatsen/zwermgedrag</u> Zomer- en kraamverblijven zijn niet in het plangebied gevonden. Zwermgedrag is niet waargenomen. <u>Paarterritoria/paarverblijfplaatsen</u> Aanwijzingen dat paarterritoria of paarverblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied aanwezig zijn, zijn niet gevonden. <u>Foerageergebied</u> In het plangebied foerageert een beperkt aantal vleermuizen. <u>Vliegroutes</u> Een vliegroute is niet aangetroffen.
Steenuil	De steenuil is twee maal waargenomen in het plangebied. Het is uit te sluiten dat de nestlocatie in het plangebied aanwezig is.

4.2 Toetsing Wet natuurbescherming

4.2.1 Huismus

Jaarrond beschermde vogelnesten, zoals die van de huismus, zijn het gehele jaar beschermd (onder de Wet natuurbescherming) en dus niet alleen tijdens de broedperiode. Indien aanwezige nesten of rustplaatsen worden verstoord of verwijderd, is sprake van overtreding van de gestelde verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming.

Tijdens de veldbezoeken is vastgesteld dat in het plangebied (op **locatie 2**) zes broedplaatsen van de huismus aanwezig zijn. De sloop van de bebouwing zal leiden tot verstoring en vernietiging van de nestlocaties. In dat geval is sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming.

Om te voorkomen dat verbodsartikelen overtreden worden, dienen soortspecifieke maatregelen uitgevoerd te worden. Een voorbeeld van zo'n soort specifieke maatregel is het aanbieden van tijdelijke én permanente verblijfplaatsen. Voor elke verblijfplaats die aangetast of verwijderd wordt, dienen meerdere nieuwe verblijfplaatsen aangeboden te worden. Er wordt geadviseerd om ten minste twaalf alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden. Een mussenhotel (een kast met meerdere verblijfplaatsen bijeen) is een voorbeeld van een mogelijke alternatieve verblijfplaats. Ook de voorgenomen toekomstige inrichting van **locatie 2** als manage met bijbehorende gebouwen biedt mogelijkheden voor een geschikte mitigatie.

Huismussen hebben een voldoende lange tijd nodig om aan de nieuwe nestplaatsen te wennen. Gedurende de gewenningsperiode (drie maanden) moeten zowel de oorspronkelijke situatie als de nieuw aangebrachte vervangende voorzieningen aanwezig zijn (BIJ12, 2017). Hoe dichter de alternatieve verblijfplaats bij de oorspronkelijke nestplaats wordt aangeboden, hoe groter de kans dat deze geschikt bevonden wordt.

Door het nemen van maatregelen is het aannemelijk dat een ontheffing wordt verleend. Daarmee is het voornemen vanuit de Wet natuurbescherming uitvoerbaar.

4.2.2 Vleermuizen

Vleermuizen zijn beschermd middels Artikel 3.5 uit de Wet natuurbescherming. Verblijfplaatsen en essentieel foerageergebied en essentiële vliegroutes zijn beschermd. Hierbij moet "essentieel" gelezen worden als "essentieel voor het functioneren van een verblijfplaats". In het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig. Wel foerageren / vliegen er vleermuizen in beperkte mate in het plangebied. In de omgeving van het plangebied is voldoende alternatief foerageergebied aanwezig. Ook zijn er alternatieve vliegroutes aanwezig. Daarmee is geen sprake van essentieel foerageergebied en of essentiële vliegroute. Daarmee zijn er vanuit het voor komen van vleermuizen geen belemmeringen voor de uitvoering van het voornemen.

4.2.3 Steenuil

In het plangebied is twee keer de steenuil waargenomen. Het nest van een steenuil en het bijbehorende functionele leefgebied is beschermd middels de Wet natuurbescherming. Het is uit te sluiten dat het nest in het plangebied voorkomt. Het plangebied maakt daarmee deel uit van het leefgebied van de steenuil, maar het maakt geen essentieel onderdeel uit van de nestlocatie. In de omgeving is voldoende alternatief leefgebied aanwezig. Daarnaast is de toekomstige inrichting als manage een geschikt biotoop voor de steenuil.

5 Bronnen

Antea group, 2018. Natuurtoets. Drie locaties aan de Roef in verband met de verplaatsing van de atletiekbaan. Toetsing Wet natuurbescherming en NNN t.b.v. een bestemmingsplan.

BIJ12, 2017a. Kennisdocument huismus.

BIJ12, 2017b. Kennisdocument grote modderkruiper.

BIJ12, 2017c. Kennisdocument steenuil.

Netwerk groene bureaus, 2017. Vleermuisprotocol 2017.

Provincie Noord Brabant, 2017. Handreiking kleine marters in relatie tot soortenbescherming.

Nader onderzoek

Vleermuizen, huismussen, kleine marterachtigen en grote modderkruiper bij de nieuwe Roef in Sleeuwijk
projectnummer 433674

6 december 2018

Gemeente Werkendam

Bijlage I. Onderzoek EDNA.

Over Antea Group

Van stad tot land, van water tot lucht; de adviseurs en ingenieurs van Antea Group dragen in Nederland sinds jaar en dag bij aan onze leefomgeving. We ontwerpen bruggen en wegen, realiseren woonwijken en waterwerken. Maar we zijn ook betrokken bij thema's zoals milieu, veiligheid, assetmanagement en energie. Onder de naam Oranjewoud groeiden we uit tot een allround en onafhankelijk partner voor bedrijfsleven en overheden. Als Antea Group zetten we deze expertise ook mondiaal in. Door hoogwaardige kennis te combineren met een pragmatische aanpak maken we oplossingen haalbaar én uitvoerbaar. Doelgericht, met oog voor duurzaamheid. Op deze manier anticiperen we op de vragen van vandaag en de oplossingen van de toekomst. Al meer dan 60 jaar.

Contactgegevens

Beneluxweg 125
4904 SJ OOSTERHOUT
Postbus 40
4900 AA OOSTERHOUT

E. michel.braad@anteagroup.com

www.anteagroup.nl

Copyright © 2018

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar worden
gemaakt door middel van druk, fotokopie,
elektronisch of op welke wijze dan ook,
zonder schriftelijke toestemming van de
auteurs.